

PHILOSOPHY

СОЦІАЛЬНА СИНГУЛЯРНІСТЬ: ПОРТРЕТ БЕЗ ПРИКРАС

¹Утюж Ірина Геннадіївна, доктор, професор

²Коноваленко Ольга Сергіївна, аспірант

¹Запорізький державний медичний університет,
завідувач кафедри суспільних дисциплін;

²Запорізький національний університет,
Україна, Запоріжжя

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_sr/30092018/6152

ARTICLE INFO

Received 11 July 2018

Accepted 23 September 2018

Published 30 September 2018

KEYWORDS

singularity,
individual,
lonely,
technological singularity,
social singularity,
strong artificial intelligence.

ABSTRACT

An analysis of the current state of reality as a singularity, a new point of reference, a new scenario of being that awaits us. Analysis of the concept of social singularity. A new logic of presentation, which will present criticism of the main problems of the present and develop scenarios for the development of man, society, the world.

Citation: Утюж Ірина Геннадіївна, Коноваленко Ольга Сергіївна. (2018) Sotsialna Synhuliarnist: Portret bez Prykras. *Science Review*. 8(15). doi: 10.31435/rsglobal_sr/30092018/6152

Copyright: © 2018 Утюж Ірина Геннадіївна, Коноваленко Ольга Сергіївна. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

У соціально-філософському дискурсі все активніше й активніше використовується термінологія природничих і технічних наук, тому що це точно відображає той хід часу в якому ми живемо. І вказує на роль філософії, яка поставляє актуальне знання для наук. Але взаємодія наук і філософії неможлива без операції – філософського моделювання. Філософське моделювання полягає в тому, що концепти філософії вважаються символами змістовних наук, тому сьогоднішній етап глобального розвитку людства пов'язують з особливим моментом в історії, який назвали сингулярністю. Термін «сингулярність» в основному використовувався математикою і технічними науками, філософія використовує це поняття за принципом «методологічного плюралізму», наділяючи це поняття власним змістом. Нарівні з технологічною сингулярністю цілком однозначно можна говорити про соціальну та соціокультурну сингулярність. Адже мова тут повинна бути не стільки про загибель соціуму і культури, не про фінал духовно-естетичного ставлення людей до життя, а про зміни форми останнього.

Сьогодні Україна, як і весь західний світ, чекає на новий виток розвитку техносфери як інтелектуальної програми, заручником якої стала людина. Всерйоз про цю тему заговорили після відомої статті математика Вернера Вінджа «Технологічна сингулярність» [1]. А точніше було б назвати цю статтю «Чим загрожує людству штучний інтелект».

Тому основна тема статті – спробувати проаналізувати сучасний стан реальності як сингулярності, нової точки відліку, нового сценарію буття, який нас чекає, отже ми проаналізуємо

поняття соціальної сингулярності, і для опису нам необхідна нова логіка викладу, яка буде презентувати критику головних проблем сьогодення та формувати сценарії розвитку людини, суспільства, світу (спроба представити постсингулярні смисли розвитку людської реальності).

Темі соціальної сингулярності присвячено небагато робіт, в основному дослідники тільки констатують факт зміни реальності, не звертають увагу на визначення поняття соціальної сингулярності і сингулярності як концепта, де є людини (індивід-одиначка-сингулярність). Проблеми інтерпретації соціальної сингулярності зустрічаються в роботах таких дослідників, як: Piers Millett and Andrew Snyder-Beattie, Borders M., Toshihiko Yamakami, О. Панов та ін.

В основному йдеться про прихід технічної сингулярності та про наслідки для людства. Але, як це буде впливати на розвиток індивіда, суспільства, світу, питання трансформації людського, критику втрати моралі, як механізму, який формує людські спільноти – в зазначених роботах не розглядається. Можна зробити висновок, що проблеми соціальної сингулярності не розглядаються. Постає питання логічного переходу від феномену «технологічна сингулярність» до феномену «соціальна сингулярність». І таку логіку переходу ми знайшли в статті О. Панова. Автор аналізує поняття «технологічна сингулярність» та «еволюційна сингулярність», що дає нам змогу знайти логіку переходу від поняття «технічна сингулярність» до поняття «соціальна сингулярність». Технологічну сингулярність він пов'язує з появою «сильного штучного інтелекту». Сильний штучний інтелект – це штучний інтелект, який перевершує людину або, принаймні, не поступається їй усіма інтелектуальними функціями, в усіх відношеннях [2, с. 3]. Далі автор зазначає, що якщо в дійсності штучний інтелект колись буде створений, тоді, в принципі, люди виявляться більш непотрібними для подальшого саморозвитку такого штучного інтелекту. «Справді, для чого вони (мізки), якщо штучний інтелект за своїми інтелектуальними можливостями перевершує все, що доступно людям? Більш того сильний штучний інтелект може почати саморозвиток з настільки високою швидкістю, що люди не тільки стануть зайвими в цьому процесі, а й принципово не зможуть за ним стежити і зрозуміти те, що відбувається» [2, с. 3]. Таке майбутнє є не дуже оптимістичним варіантом для людства. Цю ситуацію автор і називає технологічною сингулярністю. Хоча термін був введений Вернором Вінжем в 1993 р. [3].

Панов О. звертає увагу на те, що технологічну сингулярність не слід плутати з еволюційними сингулярностями ранніх типів. Автор визначає еволюційну сингулярність як різні ситуації, коли певний еволюційний параметр залежно від часу змінюється в так званому режимі з загостренням: спроба екстраполяції кривої в майбутнє призводить за кінцевий час до нескінченного значення [2].

Таких еволюційних кривих із загостренням, що призводять до сингулярності О. Панов описує декілька: киснева катастрофа та пов'язані з нею ядерні клітини (еукаріот); кембрійський вибух – швидке, практично миттєве за палеонтологічними мірками формування різноманітних видів багатоклітинних, включаючи хребетних; моменти появи вимирання динозаврів; зародження гомінідів; неолітична, міська революція; промислова та інформаційна революція, розпад СРСР (крах двополярної імперіалістичної системи). Автор зазначив, що перераховані моменти еволюційних сингулярностей, що проставлені на тимчасовій осі, однозначно вписуються в графік цілком конкретного рівняння, яке має сингулярне рішення в районі 2027 року. Отже, математично прораховано сценарій розвитку і прихід нової еволюційної сингулярності.

І, як зазначає О. Болдачев «перед нами дійсно «сингулярність» в традиційному математичному сенсі – число криз в цій точці, згідно з формулою, стає нескінченним, а проміжки між ними прямують до нуля, тобто рішення рівняння стає невизначеним.

Тобто, як зазначають О. Панов, В. Віндж та О. Болдачев: сингулярність – це завжди з області математики, а не реальності.

На думку О. Болдачева: «наявність сингулярного рішення, безумовно, говорить про щось нове і про реальність, але не про її загибель, а про її зміни». Автор виходить на пояснення соціальної сингулярності [4, с. 15]. Тому сингулярність як точка відліку вказує на те, що повинен з'явитись новий феномен, новий процес, соціальний процес для опису якого необхідна інша логіка.

О. Болдачев зазначає, що сингулярності розглядаються як кризи, межі суспільства і людини в різних сферах соціуму, які призводять не до модернізації існуючих систем (економічних, політичних, культурних, соціальних), а до принципової ліквідації будь-якої системності. Вірніше, до відходу цієї системності в інформаційно-технологічну область [4].

І, як підтвердження, яскравий приклад статті В. Вінджа, що технологічна сингулярність це та межа, за якою людського вже не залишиться. Реальність, яка нас чекає, не може бути позбавлена моральних людських властивостей, людина не може бути сформована в концепті «технократичного мислення». Ми в своїй аналітиці вже презентували причини появи «технократичного мислення» і згубний вплив його на розвиток людини [5].

Окрім того, слід зазначити і перспективи технологічної мощі цивілізації, яка назавжди закриває для людини проблему «насушного хліба». Прискорення науково технічних темпів розвитку людства, «цифровізація» економічної сфери суспільства ведуть, з одного боку, до полегшення фізичної праці, заміни рутинної і некваліфікованої праці роботами, вивільнення колосальної кількості вільного людського часу, що призведе до зростання незайнятих і бюджетного навантаження на їх утримання, посиленню маргіналізації в суспільстві, наростання протестних виступів не тільки економічного, але і політичного характеру – це інший бік технократизму.

Як зазначає Джон Нейсбіт: «Розпечені зручностями, які вносять в наше життя технологія, зачаровані хитромудрими дрібничками, що уповають на постійну обнадійливу присутність техніки, що доставляє задоволення, спокушені її обіцянками, американці, які тремтять перед потужною і швидкодіючою апаратурою, впали в тяжке технологічне сп'яніння. Технологія живить мозкові центри фізичного і психічного задоволення, але це сп'яніння одночасно вичавлює з нас дух людяності і змушує з подвоєною енергією шукати сенс буття» [6].

Дегуманізація різних сфер діяльності – це не просто підміна цінностей та етики з аспектами науково-технічного прогресу, це руйнування смислів, відхід від розуму, етики та моралі, це відсутність співпереживання і співчуття, це винесення людини і людського «за дужки». Проблема знищення моралі – це проблема «смерті людини». У цьому сенсі людина розглядається як та сама «машина», яка володіє інтелектом.

Як це зручно вбудовується в постмодерністську, глобалістичну модель позбавлення моральних людських властивостей, знищення самого поняття «культури», самої «людини». Що, власне кажучи, відбувається? Розчавлювання людини. Розвиток не просто науково-технічний, а змінюючий саму суть людини, людського суспільства, що веде ні до свободи, а до споживчого рабства, архаїки, «багатоповерховості» і жорсткої ієрархічності, де немає місця гуманізму, Любові, Свободи.

Позбавлення моральних людських властивостей - це сила, яка колись створила нацизм і фашизм, та пішла знищувати Людину. Саме вона будує суспільство без «Людини» в метафізичному сенсі, суспільство зі штучним інтелектом. Це і є справжні мракобіси, які забувають хоч іноді дивитися у дзеркало. Вони навіть думки не допускають про потворність всього того, що роблять і у що вірять.

Ліотар зазначену ситуацію називає ідейним розпадом: «недовіра до метанарратива» і меркантилізація знання. Інші представники французької школи висловлюють свій погляд на сучасну соціальну дійсність як: безперервна деконструкція реальності (Ж. Дерріда), відсутність реального виробництва, і життя в симуляційній реальності, а також імплізія соціального – вибуху, зверненого всередину.

Тому людина прийдешньої епохи буде приречена на самотність. Центром уваги проблематики «індивід-одинак-сингулярність» є кореляція стійкого-розумного-символічного порядку культури і радикальної суб'єктивності, що розгорнуто в проективних просторах соціального і індивідуального. Тому, самотність ми будемо інтерпретувати, перш за все, і як властивість розвинутої людської природи, і як трагедію людини, яка розучилася любити і не знайшла унікального шляху, і не визнана світом. Чи зможе новий технологічний світ подарувати людині визнання і любов – питання риторичне.

Феномен самотності перестає бути справою суто особистою і набуває суспільне значення. На жаль, його найчастіше розглядають однобічно – як наслідок людської самозакоханості, серйозну соціальну проблему, викликану зростаючою фрагментацією суспільства і індивідуалізацією його членів. Насправді життя на самоті набагато різноманітніше і комфортне, ніж здається з боку. Стаючи все більш популярним, цей феномен змінює «соціальну тканину» і уявлення про людські взаємини, впливає на особливості містобудування і розвитку економіки. Феномен самотності робить значний вплив і на процес особистісного зростання, старіння і вмирання. Це явище так чи інакше зачіпає всі соціальні верстви населення і майже всі сім'ї, незалежно від їх соціального стану та складу в даний конкретний момент.

Але є й інша думка, що дозволяє говорити про людську екзистенцію: «нужді в іншому». Яким би комфортним не було життя, але воно перетворюється в тюремну катівню, хай навіть безпечну і комфортну, якщо людина одна, одна зі своїми думками і проблемами. «Вчені стверджують, що фізична травма і сильне почуття соціального знехтування викликають у мозку людини однакові реакції. Більш того, самотність може значно скоротити тривалість життя, а також привести до порушення і розладу сну.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, понад 350 млн. осіб на планеті страждають від депресії [7].

Цей показник свідчить лише про одне: людина буде переживати самотність і журитися, що її справжній внутрішній час пролітає в порожню, вона нікому не потрібна і не приносить користь, вона без уваги. Головним ресурсом людської взаємодії один із одним – буде увага, як оцінка, емоційний супровід і переживання життя, і в житті.

Л. Нансі називає цю здатність сингулярностей до комунікації «відкритістю зв'язку незв'язності», в результаті чого досягається спрямованість сингулярних суб'єктів один до одного [8, с. 4.]. Під «відкритістю» розуміється готовність до відносин, але не самі відносини (ось що мається на увазі під «відкритою цивілізацією», епоха Мегаструктури пройшла, прийшов час однаків-сингулярностей).

Отже, як не крути, – самотність потрібно долати. А для цього потрібно інструментальне знання про свою власну людську природу. Що ще може бути більш захоплююче і популярніше? Нажаль, але вже при першому наблизенні до цієї проблеми більшість сучасних молодих людей не виявляють інтерес, а часом презентують абсолютну байдужість і небажання, і нерозуміння працювати над собою. Цинічно-прагматичний дискурс «гроші правлять світом», онтологія нарцисизму створює нові смисли, але ці сенси ведуть до ситуації «війни всіх проти всіх». Чи не є це феноменом соціальної сингулярності, точкою відліку нового сценарію? Осягнути це і зробити роботу над помилками треба вже зараз.

Тому, викладачі університетів, на своїх семінарах і лекціях з філософії, бачать це тотальне небажання «сушити мозок» різними людськими (філософськими) проблемами, які описані в товстих книгах, читати які немає часу і немає бажання. Виходить замкнуте коло: з одного боку всі хочуть порядку, стабільності, знань (і про себе в тому числі), нової етики (і навіть філософії), з іншого боку ніхто, нічого не хоче робити.

Як зазначає Б. Марков: «мораль виявляється блукаючою, спонтанною, сингулярною, вільно виникає в одних випадках та зникає в інших» [9].

ЛІТЕРАТУРА

1. Вернор Виндж. Технологическая сингулярность, Компьютера-Онлайн, электронная публикация [Режим доступа]: http://royallib.com/read/vindg_vernor/tehnologicheskaya_singulyarnost.html#0
2. Панов А. Д. Технологическая сингулярность, теорема Пенроуза об искусственном интеллекте и квантовая природа сознания // Информационные технологии - приложение. — 2014. — № 5. — С. 1–32.
3. Vernor Vinge V. The Coming Technological Singularity: How to Survive in the Post-Human Era / V. Vinge // VISION – 21 Symposium sponsored by NASA Lewis Research Center and the Ohio Aerospace Institute, March 30–31 – 1993. – Режим доступа: <http://www.rohan.sdsu.edu/faculty/vinge/misc/singularity.html>
4. Болдачев А. В. Финита ля история. Политико-культурно-экономическая сингулярность как абсолютный кризис цивилизации. Оптимистический взгляд в будущее // Сингулярность. Образы "постчеловечества". Автор составитель К. Г. Фрумкин. — М.: Алгоритм, 2016 — 320 с. — С. 7-37.
5. Утюж И. Г. Новый виток глобализации: анатомия технократизма // Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: ідеї миру та ненасильства у змінах глобального порядку: Матеріали VII міжнародної конференції (м. Запоріжжя 24 березня 2017 р.), ЗНУ, Запоріжжя, 2017 р. – С. 31-33
6. Высокая технология, глубокая гуманность: Технологии и наши поиски смысла / Джон Нейсбит при участии Наны Нейсбит и Дугласа Филиппа; пер. с англ. А. Н. Анваера. - М: АСТ: Трайиткнига, 2005. – 381 с. Режим доступа: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000769/st000.shtml>
7. У світі зростає кількість самотніх людей. Психологи заявляють про епідемію Режим доступа: // <https://korrespondent.net/tech/medicine/1432077-v-mire-rastet-chislo-odinokih-lyudej-psihologi-zayavlyayut-ob-epidemii>
8. Пилогина Е. Состояние постмодерна: сингулярность бытия, транспарентность сознания и вирусы тоталитарных идей, электронная публикация [Режим доступа] <http://cyberleninka.ru/article/n/sostoyanie-postmoderna-singulyarnost-bytiya-transparentnost-soznaniya-i-virusy-totalitarnyh-idey>
9. Марков Б. В. Мораль и разум. – в кн. Хабермас Ю., Моральное сознание и коммуникативное действие // [Режим доступа] <http://libelli.ru/works/coinsc.htm>
10. Borders M. The Social Singularity. A Decentralist Manifesto. // SOCIAL EVOLUTION. 2018. Електронний ресурс [Режим доступу] https://www.amazon.com/kindle/dp/B07DDPVCMI/ref=rdr_kindle_ext_eos_detail
11. Hakim Meddeb. Is a "social singularity" imminent? // Електронний ресурс [Режим доступу] <https://www.quora.com/Is-a-social-singularity-imminent>
12. Ник Бостром. Угрозы существованию: Анализ сценариев человеческого вымирания и других подобных опасностей. // электронная публикация [Режим доступа] <http://www.proza.ru/2007/04/04-210>
13. Piers Millett and Andrew Snyder-Beattie. Existential Risk and Cost-Effective Biosecurity // Health Security Volume 15, Number 4, 2017 Mary Ann Liebert, Inc. <https://www.liebertpub.com/doi/pdfplus/10.1089/hs.2017.0028>
14. Toshihiko Yamakami. Framework of emotion for the singularity in a social context. // <https://ieeexplore.ieee.org/document/7890133/>